
Shri Datta Gita from Dattatreya Kalpa

——
दत्तात्रेयकल्पान्तर्गता श्रीदत्तात्रेयगीता

——
Document Information

Text title : Datta Gita
File name : dattagItA.itx
Category : giitaa, deities_misc, dattAtreya
Location : doc_giitaa
Proofread by : NA
Description/comments : From dattAtreyakalpāḥ
Latest update : February 19, 2023
Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

July 15, 2023

sanskritdocuments.org

दत्तात्रेयकल्पान्तर्गता श्रीदत्तात्रेयगीता

श्रीगणेशाय नमः ।

अस्य श्रीदत्तात्रेयगीतामालामन्त्रस्य । गायत्र्यादीनि छन्दांसि ।

श्रीदत्तात्रेयो परमात्मा देवता । येनेदं पूरितमिति बीजं ।

ज्ञानारसं समरसमिति शक्तिः । किमु रोदसि मानस सर्वसममिति कीलकम् ।

स्वरुपनिर्वाणं नाम योऽलमिति यजकम् ।

योगमोक्षयोः स्वनिष्ठपरिपाकसिद्ध्यर्थं श्रीदत्तात्रेयगीता जपे विनियोगः ॥

न्यासः -

येनेदं पूरितं सर्वमित्यङ्गुष्ठाभ्यां नमः । लृथ्याय नमः ।

ज्ञानामृतं समरसमिति तर्जनीभ्यां नमः । शिरसे स्वाहा ।

स्वरुपनिर्वाणमिति मध्यमाभ्यां नमः । शिष्यायै वौषट् ।

किमुरोदसि मानससर्वसममित्यनामिकाभ्यां नमः । कवचाय हुम् ।

यदिकथैकनिरन्तरेति कनिष्ठिकाभ्यां नमः । नेत्रत्रयाय वौषट् ।

तमीशमात्मानमुपैमि शाश्वतमिति करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ।

अस्त्राय इट् । ॐ लूर्बुवःस्वरोमिति टिङ्गन्धः ॥

१ द्वैताद्वैतनिरुपाणाम् १

॥ अथ ध्यानं ॥

नित्यं यस्यांघ्रियुग्मं डिमकरसदृशं पादुकाङ्गुलभूषं

बिभ्रद्योगीन्द्रदोहत्सुभनिययसुधानिर्जरं सुखविद्युत् ।

धूते कीडाविलासादभयवरकरः प्राणामूले य दृष्टि-

स्तत्त्वाद्देवावधूते त्यथ सिरसि जटासूत्रकं यो भभार ॥ १ ॥

श्रीमत्सिद्धकिरीटरत्नकिरणायुग्मांघ्रियुग्मान्तरं

भक्त्यासक्तमयैकसिन्धुलडरीसिक्तार्कचिन्तानलम् ।

तत्त्वासिं विशिष्वाग्रमुष्टिवसति श्रीदेवदत्तं प्रभुं
यातः सोऽडमनन्यभावशरणं त्वं त्राडि मां माधवम् ॥ २ ॥

दत्तात्रेयमिदं शुद्धं ब्रह्मनिर्वाणनिष्ठितम् ।
अवधूतमहं नौमि विज्ञानानन्दविग्रहम् ॥ ३ ॥

पठिता प्रत्यहं गीता त्रिवारं येन धीमता ।
त्रिमासैर्लभते सिद्धिं निष्ठाभं य सकामतः ॥ ४ ॥

यस्य बाधाद्विदं सर्वं ज्ञानविज्ञानगोचरम् ।
तस्मै सदैकुरुपाय दत्तात्रेयाय ते नमः ॥ ५ ॥

दत्तात्रेयं शिवं पूर्णं भावाभावविवर्जितम् ।
अद्वैतं परमं गुह्यं निर्विकल्पं निरञ्जनम् ॥ ६ ॥

कथं वदामि निर्भावं भेदाभेदविवर्जितम् ।
अमोघं यामलं पूर्णं प्रसिद्धं तत्त्वमव्ययं ॥ ७ ॥

ईश्वरानुग्रहादेव पुंसामद्वैतवासना ।
महालयपरित्राणं द्वित्राणमिच्छयाते ॥ ८ ॥

यदेकं निर्गुणं नित्यं निराभासं निरञ्जनम् ।
त्रिदानन्दस्वरूपं य दत्तात्रेयं त्रिदंडियम् ॥ ९ ॥

गोरक्षक उवाच -

त्रिगुणं शरीरं भवतीह सारमजनं समूढे यरतीह नग्रम् ।
मुनिवरनमितं भवगुणरहितं परमविबुधं भोऽसावलं हि ॥ १० ॥

भावाभावं भवति स भावो भावं शयति मननं हि ततू ।
प्रलयति तन्मननयनवशात्स्मृतवयनं शृणु भो अवधूता ॥ ११ ॥

श्रीदत्तात्रेय उवाच -

येनेदं पूरितं सर्वं आत्मन्येवात्मनात्मनि ।
निराकारं कथं वन्दे ह्यभिन्नं शिवमव्ययम् ॥ १२ ॥

पञ्चभूतात्मकं विश्वं मरीचिजलसन्निभम् ।
कस्यास्ति उ नमस्कारो अहमेको निरन्तरम् ॥ १३ ॥

वेदान्तसारसर्वज्ञं ज्ञानविज्ञानमेव य ।
अहं यात्मा निराकारः स्वस्वं वेद्विस्वभावजन् ॥ १४ ॥

આત્મૈવ કેવલં સર્વં ભેદાભેદો ન વિદ્યતે ।
 અસ્તિ નાસ્તિ કથં બ્રૂયાદ્દિસ્મયઃ પ્રતિભાતિ મે ॥ ૧૫ ॥
 એવં સર્વાત્મકં નિત્યં નિષ્કમ્મં ગગનોપમમ્ ।
 સ્વભાવં નિર્મલં શુદ્ધં સ એવાહં ન સંશયઃ ॥ ૧૬ ॥
 અહમેવાવ્યયોડનન્તઃ શુદ્ધવિજ્ઞાનવિગ્રહઃ ।
 સુખં દુઃખં વિજાનામિ કથં કસ્યાપિ વર્તતે ॥ ૧૭ ॥ (ન જાનામિ)
 ન માનસં કર્મ શુભાશુભં મે
 ન વાચિકં કર્મ શુભાશુભં મે ।
 ન કામજં કર્મ શુભાશુભં મે
 જ્ઞાનામૃતં શુદ્ધમતીન્દ્રિયોડહમ્ ॥ ૧૮ ॥
 મનો વૈ ગગનાકારં મનો વૈ સર્વતોમુખમ્ ।
 મનો વૈ પરમાત્મૈવ ન મનઃ પરમાર્થતઃ ॥ ૧૯ ॥
 લીયન્તે વા ન લિપ્યન્તે કથં કસ્યાપિ વર્તતે ।
 નહિ સર્વમસર્વં ચ ચાત્મૈવ કેવલં યતઃ ॥ ૨૦ ॥
 મનઃ સર્વે પ્રલીયન્તે મનસ્તત્ર પ્રલીયતે ।
 એવં સર્વં મનઃ સર્વમાત્મૈવ કેવલં યતઃ ॥ ૨૧ ॥
 અહમકમિદં સર્વં વ્યોમાકારં નિરન્તરમ્ ।
 પશ્યામિ કથમાત્માનં પ્રત્યક્ષં ચ તિરોહિતમ્ ॥ ૨૨ ॥
 ત્વમેવ તત્વાન્હિ કથં વિવુદ્ધસે
 સર્વં હિ સર્વેષુ વિનષ્ટમવ્યયમ્ ।
 સદોદેસિ ત્વં ત્વમખણ્ડિતં વિભો
 દિવા ચ નક્તં ચ કથં હિ મન્યતે ॥ ૨૩ ॥
 આત્માનં સતતં વિત્તિ સર્વમેકં નિરન્તરમ્ ।
 અહં ધ્યાત્વા પરં ધ્યેયમખણ્ડં ખણ્ડસે કથમ્ ॥ ૨૪ ॥
 ન જાતોડસિ મૃતોડસિ ત્વં ન તે દેહઃ કદાચન ।
 સર્વં બ્રહ્મેતિ વિપ્યાતં બ્રવીતિ બહુધાશ્રિતઃ ॥ ૨૫ ॥
 સબાહ્યાભ્યન્તરેડસિ ત્વં શિવઃ સર્વત્ર સર્વદા ।
 ઇતસ્તતઃ કથં ભ્રાન્તઃ પ્રધાવસિ પિશાયવત્ ॥ ૨૬ ॥

संयोगाश्च वियोगाश्च वर्तन्ते नहि तत्र मे ।
नाहं नत्वं जगन्नेति सर्वमात्मैव डेवलम् ॥ २७ ॥
शब्दादिपञ्चकस्यास्य नैवासि त्वं हते पुनः ।
त्वमेव परमं तत्त्वम्भनः किं परित्यजे ॥ २८ ॥
न य मृत्युर्न ते चित्तं बन्धं मोक्षं शुभाशुभम् ।
कथं रोदिसि रे चित्त नामरूपे न ते न मे ॥ २९ ॥
अहो चित्तक विभ्रान्तः प्रधावसि पिशाचवत् ।
अभिन्नं यस्य यात्मानं रागत्यागात्सुभी भव ॥ ३० ॥
त्वमेव मोक्षो हि विकारवर्जितो
निष्कम्पमेकं हि विमोक्षविग्रहः ।
न वीतरागो गतवीतरागो
कथं हि सन्तमाकामकामी ॥ ३१ ॥
नाहं कर्ता न भोक्ता य न ये कर्म कदाचन ।
विशुद्धं निर्गुणं ब्रह्म बद्धमुक्तिः कथं मम ॥ ३२ ॥
बध्नन्ति श्रुतयः सर्वाः निर्गुणं शुद्धमव्ययम् ।
अशरीरं समं तत्त्वं तन्मां सिद्धिर्नसंशयः ॥ ३३ ॥
साकारममृतं विद्धि निराकारं निरन्तरम् ।
ऐतत्तत्त्वोपदेशेन न पुनर्गर्भसम्भवः ॥ ३४ ॥
ऐकानेकसमं तत्त्वं वदन्ति ह विपश्चितः ।
रागत्यागेन मनसि ह्येकानेको न विद्यते ॥ ३५ ॥
अनित्यरूपस्य कुतो हि बन्धनं
नित्यस्य रूपस्य कुतो हि बन्धनम् ।
नानित्यरूपं न य नित्यरूपं
शिवस्वरूपं सलज्जमलं य ॥ ३६ ॥
अनाडरूपं हि कथं समाधि-
मोक्षस्वरूपं यदि सर्वमेकम् ।
आत्मस्वरूपं हि कथं समाधि-
रस्तीति नास्तीति कथं समाधिः ॥ ३७ ॥

विशुद्धोऽसि समं तत्त्वं विदेहिस्त्वमजोऽव्ययः ।

जानामि हि न जानामि यात्मानं मन्यसे कथम् ॥ ३८ ॥

यस्त्वं जानासि तत्त्वेन यस्त्वं पश्यसि तत्कथम् ।

यस्त्वं मन्यसि तत्त्वेन सर्वं ब्रह्मेति सर्वदा ॥ ३९ ॥

तत्त्वमस्याद्विवाक्येन आत्मा हि प्रतिपादितः ।

नेति नेति श्रुतिर्भूयान्नानृतं पाञ्चभौतिकम् ॥ ४० ॥ (श्रुतिर्भूयान्नानृत्यं)

आत्मनैवात्मना सर्वं त्वया पूर्णं निरन्तरम् ।

ध्याता ध्यानं न ते चित्तं निर्लक्ष्यं ध्यायसे कथम् ॥ ४१ ॥

शिवं न जानामि कथं वदामि

शिवं यं जानामि कथं वदामि ।

सर्वं शिवं वै परमार्थतत्त्वं

स्वच्छस्वभावद्रुग्नोपमोऽडम् ॥ ४२ ॥

आत्मस्वरूपी न यं योपकल्पना

आत्मस्वभावेन मदन्यभावनया ।

स्वयं शिवत्वं परमं विशुद्धं

नाडं न मे यैव परात्परं यं ॥ ४३ ॥

न त्वं नाडं समं तत्त्वं कलानां डेतुवर्जितम् ।

ग्राह्यग्राहकनिर्मुक्तं स्वयं वेद्यं कथं भवेत् ॥ ४४ ॥

अतत्त्वरूपं नहि वस्तु किञ्चि-

तत्त्वं स्वरूपं नहि वस्तु किञ्चित् ।

आत्मैकरूपं परमार्थतत्त्वं

न हिंसको वाऽपि न यापि हिंसा ॥ ४५ ॥

विशुद्धोऽहं समं तत्त्वं विदेहं विश्वतोमुष्णम् ।

विभ्रमे कथमात्मानं विभ्रान्तोऽहं कथं पुनः ॥ ४६ ॥

घटे भिन्ने घटाकाशं सुवीनं भेदवर्जितम् ।

शिवेन मनसा तद्भ्रमिन्नं प्रति मे शिवम् ॥ ४७ ॥

न घटेन घटाकाशः न ज्वो ज्ववियग्रः ।

डेवलं ब्रह्म संवेत्ति वेद्यवेदविवर्जितम् ॥ ४८ ॥

सर्वत्र सर्वदा वर्जं सर्वमात्मानञ्च ध्रुवम् ।
सर्वशून्यमशून्यं च तन्मां विद्धि न संशयः ॥ ४९ ॥

न देवलोकास्त्वसुरा न यक्षा
वर्णाश्रमो नैव कुलं न जातिः ।
न धूममार्गो न य दीप्तिमार्गो
ब्रह्मैकग्रुपं परमार्थतत्त्वम् ॥ ५० ॥

व्याप्यव्यापकनिर्मुक्तं तत्त्वमेकं च केवलम् ।
प्रत्यक्षं वा परोक्षं वा यात्मानं मन्यसे कथम् ॥ ५१ ॥

अद्वैतं केचिद्विच्छन्ति द्वैतमिच्छन्ति चापरे ।
समं तत्त्वं न विन्दन्ति द्वैताद्वैतविवर्जितम् ॥ ५२ ॥

श्रेयाद्विदर्शरहितं शब्दादिगुणवर्जितम् ।
कथयामि कथं तत्त्वं मनोवायामगोचरम् ॥ ५३ ॥

यदा हि मन्यसे सर्वं देहादिगगनोपमम् ।
तदहं ब्रह्म संविद्धि तत्त्वं वेत्ति परात्परम् ॥ ५४ ॥

परेण सर्वमात्मानं न भिन्नं प्रतिभाति मे ।
ब्रह्मैव केवलं सर्वं ध्याता ध्यानं च कथ्यते ॥ ५५ ॥

यत्करोषि यदश्रासि यच्छृणोषि ददासि यत् ।
येतत्सर्वं न ते किञ्चिच्छुद्धोऽहमजमव्ययम् ॥ ५६ ॥

सर्वं जनद्विद्धि निराकृतिं तं
सर्वं जगद्विद्धि विकारहीनम् ।
सर्वं जगद्विद्धि विशुद्धदेहं
सर्वं जगद्विद्धि शिवैकग्रुपम् ॥ ५७ ॥

तत्त्वं तत्त्वसमं देहं किं तु जानामि वा पुनः ।
असंवेद्यै स्वसंवेद्यमात्मानं मन्यसे कथम् ॥ ५८ ॥

अष्टाङ्गयोगेन तु नैव बुद्धं
गुरुपदेशेन तु नैव बुध्यम् ।
मनोविलासेन तु नैव बोद्धुं
स्वयं स्वबोधेन विशुद्धग्रुपम् ॥ ५९ ॥

નહિ ભૂતાત્મકો દેહો વિદેહો વર્તતે નહિ ।
 આત્મૈવ કેવલં સર્વં ન તુ કુર્યાલ્કથગ્ચન ॥ ૬૦ ॥
 માયા માયા કથં તાત છાયા છાયા ન વિદ્યતે ।
 તત્ત્વમેકમિદં સર્વં વ્યોમાકારં નિરગ્જનમ્ ॥ ૬૧ ॥
 આદિમધ્યાન્તમુક્તોડહં ન બદ્ધોડહં કદાયન ।
 સ્વભાવાનિર્મલં શુદ્ધમિતિ મે નિશ્ચયો મનઃ ॥ ૬૨ ॥
 મહદાદિજગત્સર્વં ન કિઞ્ચિત્પ્રતિભાતિ મે ।
 બ્રહ્મૈવ કેવલં સર્વં કથં વર્ણાશ્રમો ભવેત્ ॥ ૬૩ ॥
 જાનામિ સર્વથા સર્વમહમેકો નિરન્તરમ્ ।
 નિરાલમ્બમશૂન્યં ચ ન તુ વ્યોમાદિપગ્ચકમ્ ॥ ૬૪ ॥
 ન પુમાન્નપુંસકો ન સ્ત્રી ન બદ્ધો નૈવ કલ્પના ।
 સ્વાનન્દં ચ નિરાનન્દમાત્માનં મન્યસે કથમ્ ॥ ૬૫ ॥
 ન બદ્ધો નૈવ મુક્તોડહં ન ચાહં બ્રહ્મણઃ પૃથક્ ।
 ન ભર્તા ન ચ ભોક્તા ચ વ્યાપ્યવ્યાપકવર્જિતમ્ ॥ ૬૬ ॥
 યથા જલે જલં ન્યસ્તં સ્વસ્મિન્ સમ્ભેદવર્જિતમ્ ।
 પ્રકૃતિ પુરુષં તદ્વન્નભિન્નં પ્રતિભાતિ મે ॥ ૬૭ ॥
 જાનાસિ તે પરં રૂપં પ્રત્યક્ષં ગગનોપમમ્ ।
 ન ચાપરં હિ રૂપં હિ મરીચિજલસન્નિભમ્ ॥ ૬૮ ॥
 ન ગુરુર્નોપદેશશ્ચ ન ચોપાધિર્નય ક્રિયા ।
 વિદેહીં માં વિજાનીહિ વિશુદ્ધોડહં સ્વભાવતઃ ॥ ૬૯ ॥
 યદિ યો વૈ ન મુક્તોડહં ન બદ્ધોડહં કદાયન ।
 સાકારં વા નિરાકારમાત્માનં મન્યસે કથમ્ ॥ ૭૦ ॥
 વિશુદ્ધ ઈશ્વરોડસિ ત્વં ન તે ચિત્તં પરાત્પરમ્ ।
 અહમાત્મા પરં તત્ત્વમિદં વક્તું ન શક્યતે ॥ ૭૧ ॥
 કથં રોદિસિ રે ચિત્ત આત્મન્યેવાત્મના ભવ ।
 પિબન્ સકલતીર્થાત્મા અદ્વૈતં પરમામૃતમ્ ॥ ૭૨ ॥
 ન વૈ બોધો ન ચાબોધો ન બોધો બોધ એવ ચ ।
 યસ્ય નિર્વાસનાબોધો સ બોધો નાન્યથા ભવેત્ ॥ ૭૩ ॥

न ध्यानतर्को न समाधियोगो
 न देशकालौ न गुरुरपदेशः ।
 स्वभावसंवित्तिपरं य तत्त्व-
 माकाशकल्पं सखञ्च ध्रुवं य ॥ ७४ ॥
 न जातोऽसि मृतोऽसि त्वं न ते कर्म शुभाशुभम् ।
 शुद्धोऽहं निर्गुणं नित्यं बन्धमुक्तिः कथं मम ॥ ७५ ॥
 यद्वि सर्वगतो देवः स्थिरः पूर्णो निरन्तरम् ।
 अन्तरं नैव पश्यामि सबाह्याभ्यन्तरं कथम् ॥ ७६ ॥
 स्फुरत्येवं जगत्सर्वमभ्रिष्टितनिरन्तरम् ।
 अन्तरं नैव पश्यामि सबाह्याभ्यन्तरं कथम् ॥ ७७ ॥
 अहो मायामये देहे द्वैताद्वैतविकल्पना ।
 निराकारोऽपि साकारो नेति नेतीति सर्वथा ॥ ७८ ॥
 भेदाभेदविनिर्मुक्तं वर्तते केवलं शिवम् ।
 न ते य माता भगिनी पिता य
 न ते य पत्नी न सुदुःख पुत्रः ॥ ७९ ॥
 न पक्षपाती न य पक्षपाती
 किं तप्यसे तत्परकामकामी ।
 दिवानक्तं न ते चित्ते उदयास्तमयं न ते ॥ ८० ॥
 सिद्धेऽमशरीरत्वात्कल्पयन्ति कथं बुधाः ।
 नहि भुक्तं विभक्तं य नहि दृग्भ्रसुभानि य ॥ ८१ ॥
 नहि सर्वमसर्वं य विद्धि यात्मानमव्ययम् ॥
 नाहं कर्ता य भोक्ता य न मे कर्म पुराऽधुना ।
 न मे देहो विदेहो वा निर्भमेति ममेति किम् ॥ ८२ ॥
 न मे रागादिको दोषो दृग्भ्रं यैवादिकं नहि ।
 आत्मनं विद्धि मामेवं विशालं गगनोपमम् ॥ ८३ ॥
 सभे मनः किं बहुजल्पितेन
 सभे पुनः सर्वमिदं वितथ्यम् ।

संसारभूतं मम नैव सर्वं

भवेत्स्वप्नं गगनोपमं च ॥ ८४ ॥

येनकेन च भावेन यत्र यत्र मृतः पुनः ।

योगिनस्तत्र वीयन्ते घटाकाशमिवाम्बरे ॥ ८५ ॥

तीर्थैवापि त्यजेद्दुःखं नष्टस्मृतिः परित्यजेत् ।

ज्ञाने समयकल्पे च कैवल्यविडितासुता ॥ ८६ ॥

तस्य ज्ञानं न यैवास्ति यस्य स्वर्गादिकल्प्यते ।

यत्पदं प्रापितं देवैः स योगी नात्र संशयः ॥ ८७ ॥

धर्मार्थकाममोक्षादिविपदादियरायरम् ।

मन्यन्ते योगिनः सर्वे मरीचिजलसन्निभम् ॥ ८८ ॥

अतीतानागतं कर्म वर्तमानं तथैव च ।

न करोमि न भुञ्जामि धृति मे निश्चला मतिः ॥ ८९ ॥

कदापि चित्तदोषेषु कल्पितं स्वर्गमिदं ।

तेन स्वर्गपदं भोक्ता आत्मज्ञानपरायणम् ॥ ९० ॥

गोरक्षक उवाच -

शून्यागारे समरसयुक्तो नित्यं तिष्ठति सुभ्रमवधूतः ।

वियरति नग्नस्त्यक्त्वा गर्वं विन्दति केवलमात्मनि सर्वम् ॥ ९१ ॥

तृतीयं तुर्यं नहि नहि यत्र विन्दति केवलमात्मनि तत्र ।

धर्माधर्मो नहि नहि यत्र अन्यविमुक्तो कथमिह तत्र ॥ ९२ ॥

विन्दति विन्दति नहि नहि यत्र छन्दोलक्षणं नहि नहि तत्र ।

समरसमज्ञो भावितपूतः प्रभवति तत्त्वं परमवधूतः ॥ ९३ ॥

सर्वशून्यमशून्यं च सत्यासत्यं न विद्यते ।

स्वभावभावितं भ्रूयाच्छत्रेष्वेतिपूर्वकम् ॥ ९४ ॥

ॐ तत्सदिति दत्तात्रेयगीतासूपनिषत्सारमथितार्थेषु निरञ्जनविधायां

निर्वाणयोगे श्रीदत्तगोरक्षकंसवादे सावित्र्युपदेशे

द्वैताद्वैतनिरूपणं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

२ द्वैताद्वैतनिरूपणम् २

सगुणगुणविभागं वर्तते नैव किञ्चि-
 त्समरसमविभागं सर्वथा नैव किञ्चित् ।
 एति विरतिविहीतं निर्मलं निष्प्रपञ्चं
 कथमिह ऋषु वन्दे व्योमरूपं शिवं वै ॥ १ ॥

श्रेतादिवर्णरहितास्तव यं शिवश्च
 कार्यं य कारणमिदं हि वयं शिवश्च ।
 अेवं विकल्परहितास्तव यं य ज्यात्मा
 आत्मानमात्मनि य मित्रं कथं वदामि ॥ २ ॥

निर्मूलं मूलरहितो हि सद्योदितोऽहं
 निर्धूमधूमरहितो हि सद्योदितोऽहं ।
 सन्दीप्यदीप्तिरहितो हि सद्योदितोऽहं
 ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोऽहम् ॥ ३ ॥

निष्कारकामिह नाम कथं वदामि
 निःसङ्गसङ्गमिह नाम कथं वदामि ।
 अव्यक्तव्यक्तमिह नाम कथं वदामि
 ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोऽहम् ॥ ४ ॥

अद्वैतरूपमपिलं हि कथं वदामि
 द्वैतस्वरूपमपिलं हि कथं वदामि ।
 अनित्यनित्यमपिलं हि कथं वदामि
 ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोऽहम् ॥ ५ ॥

स्थूलं हि नो न यं कृशं न गतागतं हि
 याद्यं य मध्यरहितो न परापरं हि ।
 सत्यं वदामि ऋषु वै परमार्थतत्त्वं
 ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोऽहम् ॥ ६ ॥

संवित्तिं सर्वकरणानि नभो नभांसि
 संवित्तिं सर्वविषयश्च नभो नभश्च ।
 संवित्तिं चैकममलं नहि बन्धमुक्तिः
 ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोऽहम् ॥ ७ ॥

દુર્બોધબોધગહનો ન ભવામિ તાત
 દુર્લક્ષ્યલક્ષ્યગહનો ન ભવામિ તાત ।
 આસન્નદુર્ગગહનો ન ભવામિ તાત
 જ્ઞાનામૃતં સમરસં ગગનોપમોડહમ્ ॥ ૮ ॥
 નિષ્કર્મકર્મગહનોજ્જવલનો ભવામિ
 નિર્દુઃખદુઃખદહનોજ્જવલનો ભવામિ ।
 નિર્દેહદેહદહનોજ્જવલનો ભવામિ
 જ્ઞાનામૃતં સમરસં ગગનોપમોડહમ્ ॥ ૯ ॥
 નિષ્પાપપાપદહને હિ હુતાશનોડહં
 નિર્ધર્મધર્મદહને હિ હુતાશનોડહમ્ ।
 નિર્બન્ધબન્ધદહને હિ હુતાશનોડહં
 જ્ઞાનામૃતં સમરસં ગગનોપમોડહમ્ ॥ ૧૦ ॥
 નિઃશૂન્યશૂન્યગગને હિ હુતાશનોડહં-
 માત્મસ્વરૂપગગને હિ હુતાશનોડહમ્ ।
 એવં હુતાશનગુણસ્ય હુતાશનોડહં
 જ્ઞાનામૃતં સમરસં ગગનોપમોડહમ્ ॥ ૧૧ ॥
 નિર્ભાવભાવરહિતો ન ભવામિ વત્સ
 નિશ્ચિત્તચિત્તરહિતો ન ભવામિ વત્સ ।
 નિર્યોગયોગરહિતો ન ભવામિ વત્સ
 જ્ઞાનામૃતં સમરસં ગગનોપમોડહમ્ ॥ ૧૨ ॥
 નિર્મોહમોહપદવીતિ ન મે વિકલ્પો
 નિઃશોકશોકપદવીતિ ન મે વિકલ્પઃ ।
 નિર્લોભલોભપદવીતિ ન મે વિકલ્પો
 જ્ઞાનામૃતં સમરસં ગગનોપમોડહમ્ ॥ ૧૩ ॥
 સંસારસન્તતિલતા ન ચ મે કદાચિ-
 ત્તાપસ્ય શાન્તિમસુખં ન ચ મે કદાચિત્ ।
 અજ્ઞાનબન્ધનમિદં ન ચ મે કદાચિ-
 જ્ઞાનામૃતં સમરસં ગગનોપમોડહમ્ ॥ ૧૪ ॥
 સંસારસંસૃતિરજો ન ચ મે વિકારઃ
 સંસારસન્તતિતમો ન ચ મે વિકારઃ ।

सत्त्वं स्वधर्मजन्कं न य मे विकारो
ज्ञानामृतं समरसं गगनोपमोऽलम् ॥ १५ ॥
संसारदुःखजनकं न य मे कदाचि-
त्सन्तापमोऽजनिता न य मे कदाचित् ।
यस्मादलङ्कृतिपरं न य मे कदाचि-
ज्ञानामृतं समरसं गगनोपमोऽलम् ॥ १६ ॥
निष्कम्पकम्पनिधनं सविकल्पकल्पं
स्वप्नप्रबोधनिधनं न द्विवं न नक्तम् ।
निःसारसारनिधनं न यरायरं द्वि
ज्ञानामृतं समरसं गगनोपमोऽलम् ॥ १७ ॥
नो वेद्यवेदकमिदं न य उेतुकर्ता
वायामगोयरमिदं न मनो न बुद्धिः ।
अेवं कथं द्वि लवतां कथयामि तत्त्वम्
ज्ञानामृतं समरसं गगनोपमोऽलम् ॥ १८ ॥
निर्भिन्नभिन्नरहितं परमैकतत्त्व-
मन्ताद्विमध्यरहितं परमैकतत्त्वम् ।
अेवं कथं द्वि उचितं परमार्थतत्त्वं
ज्ञानामृतं समरसं गगनोपमोऽलम् ॥ १९ ॥
यद्वा समग्रसङ्गं स्वयमेव सर्व-
मन्तर्बहिः किल कथं परमार्थतत्त्वम् ।
यस्मादलो परतरं नद्वि वस्तु किञ्चि-
ज्ञानामृतं समरसं गगनोपमोऽलम् ॥ २० ॥
रागाद्विदोषरहितं त्वलमेव तत्त्वं
संसारशोकरहितं त्वलमेव तत्त्वम् ।
द्वेडाद्विदुःखरहितं त्वलमेव तत्त्वं
ज्ञानामृतं समरसं गगनोपमोऽलम् ॥ २१ ॥
स्थानत्रयं यद्वि य नेति कथं तुरीयं
कालत्रयाद्वि न य नेति कथं द्विशुचि ।
शान्तं परं यद्वि श्रुवं परमार्थतत्त्वं
ज्ञानामृतं समरसं गगनोपमोऽलम् ॥ २२ ॥

द्विर्धो लघुः पुनरतीड मनोविभागः

डोणं य वर्तुलमितीड मनोविभागम् ।

विस्तारसङ्घटमितीड मनोविभागो

ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोडडम् ॥ २३ ॥

माता पिता य तनयादि न मे कदाधि-

द्वर्भं य मृत्युमनसो न य मे कदायित् ।

निर्व्याकुलस्थिरपरं परमार्थतत्त्वं

ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोडडम् ॥ २४ ॥

निःशुद्धसर्वमविचारमनन्तदुपं

निर्वेपलेपनविचारमतर्कदुपम् ।

निर्नादनादमविचारमगाधदुपं

ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोडडम् ॥ २५ ॥

उच्यारमात्रमपि ते नडि नाममात्रं

निर्भिन्नभिन्नमभि ते नडि दुपमात्रम् ।

निर्वज्ज मानस करोषि कथं विलापं

ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोडडम् ॥ २६ ॥

ब्रह्माद्यः सुरगणाः कथमत्र सन्ति

स्वर्गादयो वसतयः कथमत्र सन्ति ।

यद्येकदुपममलं परमार्थतत्त्वं

ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोडडम् ॥ २७ ॥

निष्कर्मकर्मसततं तु कथं करोमि

निःसङ्गसङ्गरहितं परमं विनोदम् ।

निःसत्यसत्यरहितं सततं बलोडडं

ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोडडम् ॥ २८ ॥

मायाप्रपञ्चरथना न य मे विकाराः

कौटिल्यदम्भवथना न य मे विकारः ।

सत्याद्यसत्यरथना न य मे विकारो

ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोडडम् ॥ २९ ॥

वितर्कतर्कमिड तात न मे विभाति

वितर्कतर्क्यमिड तात न मे विभाति ।
 शून्यस्य शून्यमिड तात न मे विभाति
 ज्ञानामृतं समरसं गगनोपमोऽहम् ॥ ३० ॥

आलम्बडीनमभिलं य निरामयं य
 विज्ञानरूपमभिलं दमनादिडीनम् ।
 संसिद्धिशान्तिमयलं ननु पूर्णपूर्णा
 ज्ञानामृतं समरसं गगनोपमोऽहम् ॥ ३१ ॥

सत्यं वदामि विरजवयनैकजातं
 सत्यं वदामि सरजवयनैकजातम् ।
 सत्यं कथं हि सततं य सितासितौ नो
 ज्ञानामृतं समरसं गगनोपमोऽहम् ॥ ३२ ॥

सन्ध्यादिकालरहितं न वियोगयोगं
 ज्ञानं प्रबोधरहितं न बधीरमूकम् ।
 अ एवं विकल्परहितं निजभावशुद्धं
 ज्ञानामृतं समरसं गगनोपमोऽहम् ॥ ३३ ॥

धर्मादिकं तव पदं हि कथं वदामि
 संवित्यसंशयपदं हि कथं वदामि ।
 अ एवं निरञ्जनसमं हि निरन्तरं हि
 ज्ञानामृतं समरसं गगनोपमोऽहम् ॥ ३४ ॥

निर्नाथनाथविगतं हि निराकुलं वै
 निश्चितचित्तविगतं हि निराकुलं वै ।
 निर्भावभावरहितं हि निराकुलं वै
 ज्ञानामृतं समरसं गगनोपमोऽहम् ॥ ३५ ॥

किं ज्ञानं ग्राहमिदं हि कथं वदन्ति
 संविद्धि संशयममू हि कथं वदन्ति ।
 अ एवं निरन्तरसमं हि निरञ्जनं वै
 ज्ञानामृतं समरसं गगनोपमोऽहम् ॥ ३६ ॥

निर्ज्वल्वरहितं सततं विभाति
 सञ्ज्वल्वरहितं सततं विभाति ।
 निर्बीजबीजरहितं सततं विभाति

ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोऽडम् ॥ ३७ ॥

सम्भूतिवर्जितमिदं सततं विभाति

संसारवर्जितमिदं सततं विभाति ।

संसारवर्जितमिदं सततं विभाति (duplicate)

ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोऽडम् ॥ ३८ ॥

किन्नामरोदसि सपे न शुभाशुभानि

किन्नाम रोदसि सपे न य जन्ममृत्युः ।

किन्नाम रोदसि सपे न य ते विशोको

ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोऽडम् ॥ ३९ ॥

किन्नाम रोदसि सपे न य ते नयांसि

किन्नाम रोदसि सपे न य तेन्द्रियाणि ।

किन्नाम रोदसि सपे न य ते मनस्त्वं

ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोऽडम् ॥ ४० ॥

किन्नाम रोदसि सपे न य तेऽस्ति कामः

किन्नाम रोदसि सपे न य ते प्रकोपः ।

किन्नाम रोदसि सपे न य तेऽस्ति मोहो

ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोऽडम् ॥ ४१ ॥

अैश्वर्यमिच्छसि कथं न य ते धनानि

अैश्वर्यमिच्छसि कथं न य ते प्रयत्नः ।

अैश्वर्यमिच्छसि कथं न य ते ममेति

ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोऽडम् ॥ ४२ ॥

देलत्रयं न तु य मित्र न ते न मे य

निर्लेदलेदमिड मित्र न ते न मे य ।

निर्मज्य मानस विनश्य कथं विभिन्नः

ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोऽडम् ॥ ४३ ॥

नोयाणुमात्रमपि ते छि विरागृपं

नोयाणुमात्रमपि ते छि सरागृपम् ।

नोयाणुमात्रमपि ते छि विरागृपं

ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोऽडम् ॥ ४४ ॥

ध्याता न तेषु लृट्ये य न ते समाधि-
 र्थ्यं न तेषु लृट्ये य न ते हि देशः ।
 ध्यानं न तेषु लृट्ये य न तेऽस्ति लोको
 ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोऽलम् ॥ ४५ ॥
 कान्तारध्वान्तवदिमं हि कथं वन्दति
 सञ्चिन्त्य संशयमिदं हि कथं वदन्ति ।
 अेकं निरन्तरसमं हि निरञ्जनं हि
 ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोऽलम् ॥ ४६ ॥
 यत्सारभूतममलं कथितं मया ते
 तत्त्वं हि नाऽमिऽत्वावगुरुर्नशिष्यः ।
 स्वच्छः स्वरूपममलं परमार्थतत्त्वं
 ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोऽलम् ॥ ४७ ॥
 कथमिऽत्वा परमार्थतत्त्वमानन्दरूपं
 कथमिऽत्वा परमार्थतत्त्वमक्षस्वरूपम् ।
 कथमिऽत्वा परमार्थतत्त्वविज्ञानरूपं
 ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोऽलम् ॥ ४८ ॥
 दलनपवनलीनं विद्धि विज्ञानमेकं
 धरणिजलविहीनं ज्ञानविज्ञानमेकम् ।
 सकलगगनलीनं विद्धि विज्ञानमेकं
 ज्ञानामृतं समरसं गगनोपभोऽलम् ॥ ४९ ॥
 निश्चिन्तरूपं न विशून्यरूपं
 न शृङ्खलरूपं न विशृङ्खलरूपम् ।
 रूपं विरूपं न भवामि किञ्चि-
 त्स्वच्छैकरूपं परमार्थतत्त्वम् ॥ ५० ॥
 मुञ्च्य मुञ्च्यनिसन्नानि त्यागं मुञ्च्य शिवं वद ।
 त्यागात्यागविषं मुञ्च्य अमृतत्वं विषायते ॥ ५१ ॥
 दृश्यादृश्यपरं दृश्यमृतामृतपरं शृङ्खु ।
 शब्दाशब्दपरं वेद वेदावेदपरं सदा ॥ ५२ ॥
 विन्दति विन्दति नहि नहि यत्र

छन्दोलक्षणं नखि नखि तत्र ।

समरसमज्ञो भावितपुंसः

प्रभवति तत्त्वं परमवधूतः ॥ ५३ ॥

ॐ तत्सदिति श्रीमद्दत्तात्रेयगीतासूपनिषत्सारमधितार्थेषु

निरञ्जनविधायां श्रीदत्तगोरक्षकसंवादे

द्वैताद्वैतनिरूपणं नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

३ निर्वाणयोग

श्रीदत्त उवाच -

आवाहनं नैव विसर्जनं च पुष्पाणि पत्राणि कथं भवन्ति ।

ज्ञानानि दानानि कथं भवन्ति समासमं यैव शिवार्यनं च ॥ १ ॥

न केवलं भन्धविभन्धमुक्तो न केवलं शुद्धविशुद्धमुक्तः ।

न केवलं योगवियोगमुक्तो सर्वैर्विमुक्तो गगनोपमोऽहम् ॥ २ ॥

सञ्जायते सर्वमिदं वितथ्यं न जायते सर्वमिदं वितथ्यम् ।

अेवं विकल्पो मम नैव जातः संविद्धि निर्वाणमनोमयोऽहम् ॥ ३ ॥

न याननं वापि निरञ्जनं वा न यान्तरं वापि निरञ्जनं वा ।

अन्तर्बहिर्निर्मितमिदं वितथ्यं स्वरूपनिर्वाणमनोमयोऽहम् ॥ ४ ॥

अबोधरूपं मम नैव जातं बोधस्वरूपं मम नैव जातम् ।

अबोधबोधं च कथं वदामि स्वरूपनिर्वाणमनोमयोऽहम् ॥ ५ ॥

न धर्मयुक्तो न च पापयुक्तो न भद्रमुक्तो न च मोक्षयुक्तः ।

युक्तं त्वयुक्तं न च मे विभाति स्वरूपनिर्वाणमनोमयोऽहम् ॥ ६ ॥

परस्परं वा न च मे कदाचित् मध्यस्थभावो हि न यारिमित्रः ।

हिताहितं चापि कथं वदामि स्वरूपनिर्वाणमनोमयोऽहम् ॥ ७ ॥

नौपासको नैवमुपास्यरूपं न यौपदेशो न च मे क्रिया च ।

सिद्धिप्रसिद्धिं च कथं वदामि स्वरूपनिर्वाणमनोमयोऽहम् ॥ ८ ॥

न व्यापकं व्याप्यमिहास्ति किञ्चिन्नवाऽलयं वापि निरालयं वा ।

अशून्यशून्यं च कथं वदामि स्वरूपनिर्वाणमनोमयोऽहम् ॥ ९ ॥

न ग्राह्यकं ग्राहकमेव किञ्चिन्न कारणं वा मम नैव कार्यम् ।

अचिन्त्यचिन्त्यं य कथं वदामि स्वरूपनिर्वाणामनोमयोऽहम् ॥ १० ॥

न केवलं वा मम नैव भेदं न केवलं वा मम नैव भेदः ।

अनागतं मित्रं कथं वदामि स्वरूपनिर्वाणामनोमयोऽहम् ॥ ११ ॥

न यास्ति दैहो न य मे विदेहो न बुद्धिर्मनो मे नहि चेन्द्रियाणि ।

रागो विरागश्च कथं वदामि स्वरूपनिर्वाणामनोमयोऽहम् ॥ १२ ॥

उल्लेखमात्रं नहि नम्रमुख्यैरुल्लेखमात्रं न तिरोहितं य ।

समासमं मित्रं कथं वदामि स्वरूपनिर्वाणामनोमयोऽहम् ॥ १३ ॥

जितेन्द्रियोऽहं त्वजितेन्द्रियो वा न संयमो मे नियमो हि जातः ।

जयोऽजयो वाऽपि कथं वदामि स्वरूपनिर्वाणामनोमयोऽहम् ॥ १४ ॥

अमूर्तिमूर्तिर्न य मे कदाचिदाद्यन्तमध्ये न य मे कदाचित् ।

यलायलं चित्तं कथं वदामि स्वरूपनिर्वाणामनोमयोऽहम् ॥ १५ ॥

मृतामृतं यापि न मे विषं य सञ्जायते तात न कदाचित् ।

अशुद्धशुद्धं य कथं वदामि स्वरूपनिर्वाणामनोमयोऽहम् ॥ १६ ॥

स्वप्नप्रबोधो न य योगमुद्रा नक्तं द्रिवा वापि न मे कदाचित् ।

अतूर्थतूर्थं य कथं वदामि स्वरूपनिर्वाणामनोमयोऽहम् ॥ १७ ॥

संविद्धि मां सर्वविसर्गमुक्तं ध्यानादिकं कर्म कथं करोमि ।

मायाविमाया य कथं वदामि स्वरूपनिर्वाणामनोमयोऽहम् ॥ १८ ॥

संविद्धि मां ध्यानसमाधियुक्तं संविद्धि मां लक्षसलक्षयुक्तम् ।

योगविशोगं य कथं वदामि स्वरूपनिर्वाणामनोमयोऽहम् ॥ १९ ॥

भूर्भोऽपि नाहं न य पण्डितोऽहं समौ न वार्ता न य मे कदाचित् ।

स्त्रेहं विमोऽहं य कथं वदामि स्वरूपनिर्वाणामनोमयोऽहम् ॥ २० ॥

पिता न माता न कुलं न जातिः संसारभूतिर्न य मे कदाचित् ।

स्नेहं विमोऽहं य कथं वदामि स्वरूपनिर्वाणामनोमयोऽहम् ॥ २१ ॥

अस्तोदये नैव सदोदितोऽहं द्रिवा य नक्तं न य मे कथञ्चित् ।

तेजोवितेजश्च कथं वदामि स्वरूपनिर्वाणामनोमयोऽहम् ॥ २२ ॥

असंशयं विद्धि निरन्तरं मामसंशयं विद्धि निरञ्जनं माम् ।

असंशयं विद्धि निराकुलं मां स्वरूपनिर्वाणामनोमयोऽहम् ॥ २३ ॥

ધર્માણિ સર્વાણિ પરિત્યજન્તિ શુભાશુભં કર્મ પરિત્યજન્તિ ।
જ્ઞાનામૃતં ચારુ પિબન્તિ ધીરાઃ સ્વરૂપનિર્વાણમનોમયોડહમ્ ॥ ૨૪ ॥

ગોરક્ષ ઉવાચ -

વિન્દતિ વિન્દતિ નહિ નહિ યત્ર છન્દોલક્ષણં નહિ નહિ તત્ર ।
સમરસમજ્ઞો ભાવિતપૂતઃ પ્રભવતિ તત્ત્વં પરમવધૂતઃ ॥ ૨૫ ॥

ઇતિ શ્રીદત્તાત્રેયગીતાસૂપનિષત્સારમથિતાર્થેષુ નિરજનવિધાયાં
શ્રીદત્તગોરક્ષકસંવાદે નિર્વાણયોગો નામ તૃતીયોડધ્યાયઃ ॥ ૩ ॥

૪ સમવૃદ્ધિદૃષ્ટિસ્વાત્મસંવિત્યુપદેશઃ

ઠંકાર ઇતિ ખલુ ગગનસમો ન પરાપરસા રવિસાર ઇતિ ।

અવિશાલવિશાલનિરાકરણં કથમક્ષરબિન્દુસમુચ્ચરણમ્ ॥ ૧ ॥

ઇહ “તત્ત્વમસિ” પ્રભૃતિભિઃ શ્રુતિભિઃ પ્રતિપાદિતમાત્મનિ તત્ત્વમસિ ।

ત્વમ્પ્રાધિવિવર્જિતસર્વસમં કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૨ ॥

અધભૌર્ધવિવર્જિતસર્વસમં કકુભાદિવિવર્જિતસર્વસમમ્ ।

યદિ ચૈકનિરન્તરસર્વસમં કિમુરોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૩ ॥

નહિ કલ્પિતભાવવિભાવરતિર્નહિ રાગવિરાગવિચારરતિઃ ।

યદિસર્વવિર્જિતસર્વસમં કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૪ ॥

નહિ બોધવિબોધિસમાધિરિતિ નહિ કાલવિકાલસમાધિરિતિ ।

નહિ દેશવિદેશસમાધિરિતિ કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૫ ॥

નહિ કુમ્ભનભો નહિકુમ્ભમિતિ નહિ જીવ વપુર્નહિ જીવ ઇતિ ।

નહિ કારણકાર્યવિચાર ઇતિ કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૬ ॥

યદિસર્વનિરન્તરમોક્ષપદં લઘુદીર્ઘવિચારવિહીન ઇતિ ।

નહિ વર્તુલકોણવિચારગતિઃ કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૭ ॥

ઇહ શૂન્યવિશૂન્યવિહીન ઇતિ ઇહ શુદ્ધવિશુદ્ધવિહીન ઇતિ ।

ઇહ સર્વવિસર્વ વિહીન ઇતિ કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૮ ॥

નહિ ભીતિવિચિત્રવિચાર ઇતિ ન નિરન્તરસન્ધિમનસ્થમિતિ ।

અરિમિત્રવિવર્જિતસર્વસમં કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૯ ॥

નહિ શેષવિશેષણરૂપ ઇતિ ન ચરાચરભેદવિભેદ ઇતિ ।

ઇહ મોક્ષનિરન્તરસર્વમિતિ કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૧૦ ॥

ન ગુણાગુણપાશવિબન્ધ ઇતિ દ્રુતજીવનજીવકરોમિ કથમ્ ।

ઇહ શુદ્ધનિરન્જનસર્વસમં કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૧૧ ॥

ઇહ ભાવવિભાવવિહીનપરમિહ કામવિકામવિહીનપરમ્ ।

ઇહ બોધતમં ખલુ મોક્ષસમં કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૧૨ ॥

ઇહ તત્ત્વનિરન્તરસર્વસમં નહિ સન્ધિવિસન્ધિસમાગમનમ્ ।

યદિ સર્વવિવર્જિતમેવ સમં કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૧૩ ॥

ઇહ રૂપવિરૂપવિહીન ઇતિ નનુ ભિન્નવિભિન્નવિહીન ઇતિ ।

નનુ સર્વવિસર્વવિહીન ઇતિ કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૧૪ ॥

અનિકેતકુટીપરિચારસમમિહ સડ્ગવિસડ્ગવિહીનપરમ્ ।

ઇહ બોધવિબોધવિહીન ઇતિ કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૧૫ ॥

અવિકારવિકારમસત્યમિતિ અવિલક્ષવિલક્ષમસત્યમિતિ ।

ઇહ કેવલમાત્મનિ સત્યમિતિ કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૧૬ ॥

ઇહ સર્વગતઃ ખલુ જીવ ઇતિ ઇહ સર્વનિરન્તરજીવ ઇતિ ।

ઇહ કેવલમાત્મનિ જીવ ઇતિ કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૧૭ ॥

અવિવેકવિવેકવિબોધ ઇતિ અવિકલ્પવિકલ્પવિબોધ ઇતિ ।

યદિ ચૈકનિરન્તરબોધ ઇતિ કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૧૮ ॥

યદિ વર્ણવિવર્ણવિહીનસમં યદિ ભેદવિભેદવિહીનસમમ્ ।

યદિ કારણકાર્યવિહીનસમં કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૧૯ ॥

ઇહ સર્વં હિ કેવલસર્વચિતે ઇહ કેવલનિર્મલસર્વચિતે ।

વિચદાદિવિવર્જિતસર્વચિતે કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૨૦ ॥

ઇતિ નિર્મલનિશ્ચલસર્વગતમિતિ સર્વનિરન્તરસર્વગતમ્ ।

દિનરાત્રિવિવર્જિતસર્વગતં કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૨૧ ॥

ન ચ બન્ધસમાધિસમાગમનં નહિ યોગવિયોગસમાગમનમ્ ।

ન ચ તર્કવિતર્કસમાગમનં કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૨૨ ॥

ઇહ કાલવિકાલનિરાકરણમનુષીનકૃશૈકનિરાકરણમ્ ।

નહિ કેવલતત્ત્વનિરાકરણં કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૨૩ ॥

ઇહ દેહવિદેહવિહીનપરં નહિજાગ્રતિભ્રાન્તિતૃતીયપરમ્ ।
 અપિધાનપિધાનવિચારપરં કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૨૪ ॥
 ગગનોપમશુદ્ધવિશુદ્ધસમમિહ સર્વવિવર્જિતસર્વસમમ્ ।
 ગતસારવિસારવિકારસમં કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૨૫ ॥
 ઇહ ધર્મવિધર્મવિરાગપરમિહ વસ્તુવિવસ્તુવિહીનપરમ્ ।
 ઇહ કામવિકામવિરાગપરં કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૨૬ ॥
 ગુણદોષવિવર્ણિતસર્વમસિ સુખદુઃખવિવર્જિતતત્ત્વમસિ ।
 યદિ રે ગગનોપમતત્ત્વમસિ કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૨૭ ॥
 બહુધા શ્રુતયઃ પ્રવદન્તિ યતો વિચદાદિગતો યદિ તોયસમમ્ ।
 યદિચેદ્ગગનોપમતત્ત્વમસિ કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૨૮ ॥
 યદિ રૂપવિવર્જિતસર્વમિદં યદિ ચૈકનિરન્તરસર્વમિદમ્ ।
 યદિ સર્વવિવર્જિતસર્વમિદં કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૨૯ ॥
 ઇહ સારસમુચ્ચયસર્વયતિ કથિતો નિજભાવવિબોધપતિ ।
 યદિ યત્કારણનહિ સત્યમિતિ કિમુ રોદસિ માનસ સર્વસમમ્ ॥ ૩૦ ॥
 વિન્દતિ વિન્દતિ નહિ નહિ યત્ર છન્દોલક્ષણં નહિ નહિ તત્ર ।
 સમરસમજ્ઞો ભાવિતપૂતઃ પ્રભવતિ તત્ત્વં પરમવધૂતઃ ॥ ૩૧ ॥
 ઇતિ શ્રીદત્તગીતાસૂપનિષત્સારમથિતાર્થેષુ નિરજનવિદ્યાયાં નિર્વાણયોગે
 શ્રીદત્તગોરક્ષકસંવાદે સમવૃદ્ધિદ્વિસ્વાત્મસંવિત્યુપદેશોનામ
 ચતુર્થોઽધ્યાયઃ ॥ ૪ ॥

૫ નિર્વાણમોહદ્વૈતનિરૂપણમ્

બહુધા શ્રુતયઃ કથયન્તિ યતો વિચદાદિમિદં મૃગતોયસમમ્ ।
 યદિ ચૈકનિરન્તરસર્વશિવં હ્યુપમા ચ કથં હ્યુપમેયહીનમ્ ॥ ૧ ॥
 અવિભક્તવિભક્તવિહીનપરં નનુ કાર્યં વિકાર્યંવિહીનપરમ્ ।
 યદિ ચૈકનિરન્તરસર્વશિવં યજનં કથમધ્યયનાદિકમ્ ॥ ૨ ॥
 મન એવ નિરન્તરસર્વગતં મન એવ નિરન્તરહીનપરમ્ ।
 મન એવ નિરન્તરસર્વશિવં મન એવ કથં હિ વિચારયતિ ॥ ૩ ॥
 દિનરાત્રિવિભેદનિરાકરણમુદિતાનુદિતસ્ય નિરાકરણમ્ ।

यदि चैकनिरन्तरसर्वशिवं रवियन्द्रमसौ ज्वलनश्च कथम् ॥ ४ ॥

गतकाम्यविकाम्यविभेद इति गतवेष्टतयेष्टतत्त्वात् इति ।

यदि चैकनिरन्तरसर्वशिवं बहिरन्तरसन्धिविसन्धिविहीनम् ॥ ५ ॥

नहि यत्राहो सारविसार इति एव शून्यविशून्यविहीन इति ।

यद्विचैकनिरन्तरसर्वगतं प्रथमं च कथं द्वितीयं च कथम् ॥ ६ ॥

यदिभेदकभेद्यनिराकराणं यदि वेदकवेद्यनिराकराणम् ।

यदि चैकनिरन्तरसर्वशिवं तृतीययत्तुर्थं कथं च तुरीयम् ॥ ७ ॥

गद्वितागद्वितं नहि सत्यमिति विड्विताविड्वितं नहि सत्यमिति ।

यदि चैकनिरन्तरसर्वशिवं विषयेन्द्रियबुद्धिमनश्च कथम् ॥ ८ ॥

यदि कल्पितभेद्यनिराकराणं यद्विकल्पितवेद्यनिराकराणम् ।

यदि चैकनिरन्तरसर्वशिवं श्रुतयश्च कथं हि पुराणतमम् ॥ ९ ॥

गगनं पवनो नहि सत्यमिति धरणी दहनो नहि सत्यमिति ।

यदि चैकनिरन्तरसर्वशिवं जलदं च कथं सखिलं च कथम् ॥ १० ॥

मरणाभरणस्य निराकराणं करणाकराणस्य निराकराणम् ।

यदि चैकनिरन्तरसर्वशिवं गगनागगनं च कथं हि वद ॥ ११ ॥

प्रकृती पुरुषो नहि भेद इति नहि काराणस्यन विरक्तिरिति ।

यदि चैकनिरन्तरसर्वशिवं पुरतोपुर्तस्य कथं हि वद ॥ १२ ॥

तव आश्रमवर्णविहीनपरं काराणकृत्विहीनपरम् ।

यदि चैकनिरन्तरसर्वशिवं गुणदोषवियारवयांसि कथम् ॥ १३ ॥

असिताअसितं च वितथ्यमिति जनिताजनितं च वितथ्यमिति ।

यदि चैकनिरन्तरसर्वशिवमिह नेति न नेति कथं च पुनः ॥ १४ ॥

तनुधर्मविधर्मविहीन इति ननु कार्यविकार्यविनाश इति ।

यदि चैकनिरन्तरसर्वशिवमविनोदविनोदरतिश्च कथम् ॥ १५ ॥

पुरुषोपुरुषस्य विनष्टिरिति वनितावनितस्य विनष्टिरिति ।

यदि चैकनिरन्तरसर्वशिवमविनष्टि न नष्टि कथं च भवेत् ॥ १६ ॥

यदि मोहविमोहविहीनपरं यदि संशयशोकाविहीनपरम् ।

यदि चैकनिरन्तरसर्वशिवमिह दुःखविदुःखमनश्च कथम् ॥ १७ ॥

ન સિતાસિતવર્ણવિચાર ઇતિ ન પરાપરભેદવિભાગ ઇતિ ।
 યદિ ચૈકનિરન્તરસર્વશિવં નનુ સારવિસારવિભિન્નપરમ્ ॥ ૧૮ ॥
 નહિ યાજ્ઞિકચણ્ણવિધાનમિતિ ન હુતાશનવસ્તુવિધાનમિતિ ।
 યદિ ચૈકનિરન્તરસર્વશિવં ભવકર્મકૃલં વિભવગ્ચ કથમ્ ॥ ૧૯ ॥
 યદિ પૂર્ણવિપૂર્ણવિહીન ઇતિ યદિ સર્વવિવર્જિતસર્વમિતિ ।
 યદિ ચૈકનિરન્તરસર્વશિવમિહ તર્કવિતર્કપરગ્ચ કથમ્ ॥ ૨૦ ॥
 ઉપસંહૃતભેદવિભેદ ઇતિ ઉપસંહૃતિબુદ્ધિવિબુદ્ધિ ઇતિ ।
 યદિ ચૈકનિરન્તરસર્વશિવ અવિવેકવિવેકમતિશ્ચ કથમ્ ॥ ૨૧ ॥
 નનુ શોકવિશોકવિમુક્ત ઇતિ નનુ દુર્પવિદુર્પવિમુક્ત ઇતિ ।
 યદિ ચૈકનિરન્તરસર્વશિવં નનુવિરાગમનશ્ચ કથમ્ ॥ ૨૨ ॥
 નહિ મોહવિમોહવિકાર ઇતિ નહિ લોભવિલોભવિકાર ઇતિ ।
 યદિ ચૈકનિરન્તરસર્વશિવમિહતેતિ કથં મમતેતિ કથમ્ ॥ ૨૩ ॥
 ત્વમહં નહિ યત્ર કદાચિદપિ કુલજાતિવિચારમસત્યમિતિ ।
 અહમેવ શિવં પરમાર્થમિતિ અભિવન્દનમત્ર કરોષિ કથમ્ ॥ ૨૪ ॥
 ગુરુશિષ્યવિચારવિશીર્ણ ઇતિ ઉપદેશવિચારવિશીર્ણમિતિ ।
 અહમેવ શિવં પરમાર્થમિતિ અભિવન્દનમત્ર કરોષિ કથમ્ ॥ ૨૫ ॥
 નહિ કલ્પિતવેદવિભાગ ઇતિ નહિ કલ્પિતતત્ત્વવિભાગ ઇતિ ।
 અહમેવ શિવં પરમાર્થમિતિ અભિવન્દનમત્ર કરોષિ કથમ્ ॥ ૨૬ ॥
 સરજાવિરજા ન કદાચિદપિ નનુ નિર્મલનિશ્ચલબુદ્ધિરિતિ ।
 અહમેવ શિવં પરમાર્થમિતિ અભિવન્દનમત્ર કરોષિ કથમ્ ॥ ૨૭ ॥
 વિન્દતિ નહિ નહિ યત્ર છન્દોલક્ષણં નહિ નહિ તત્ર ।
 સમરસમણ્ણો ભાવિતપૂતઃ પ્રભવિત તત્ત્વં પરમવધૂતઃ ॥ ૨૮ ॥
 ઐ તત્સદિતિ શ્રીદત્તગીતાસૂપનિષત્સારમથિતાર્થેષુ
 નિરગ્જનવિદ્યાયાં શ્રીદત્તગોરક્ષકસંવાદે
 નિર્વાણમોહદ્વૈતનિરૂપણં નામ પગ્ચમોહધ્યાયઃ ॥ ૫ ॥

ॐ तत्सदिति श्रीदत्तगीतासूपनिषत्सारमथितार्थेषु निरञ्जनविध्यायां
श्रीदत्तगोरक्षकसंवादे मडानिर्वाणानिर्वाणं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

७ मडानिर्वाणयोगः

बालस्य वा विषयभोगलतस्य वाऽपि
मूर्धस्य सेवकजनस्य ग्रहस्थितस्य ।
गुह्यं परं किमपि नैव विकासनीयं
भ्रान्तः कथं भजति कस्य यदि प्रदिष्टम् ॥ १ ॥

नैवात्र काव्यगुणदोषविवञ्चनीयो
ग्राह्यं परं गुणवती भलु यस्य वासी ।
विभ्रान्तचित्तरहिताद्भुवि वृषशून्यान्
पारं न किन्नयतिनापि त्विड त्रिकामात् ॥ २ ॥

प्रयत्नेन विना येन निश्चलेन यराचरम् ।
ग्रहस्तम्भसमं शान्तं यैतन्यं गगनोपमम् ॥ ३ ॥

अथ तत्त्वं पठेद्यस्तु ऐक्यं ऐव यराचरम् ।
सर्वमङ्गल कथं भिन्नमद्वैतं परमात्मतम् ॥ ४ ॥

अलमेव परं यस्मात्सारात्सारतरं शिवम् ।
गमागमविनिर्मुक्तं निर्विकल्पं निराकुलम् ॥ ५ ॥

पूषानन्दं य गृह्णामि विभोगत्रिदशार्थितम् ।
समाधिनः समं देवं किङ्करिष्यामि तृप्तिमान् ॥ ६ ॥

उत्पद्यन्ते विलीयन्ते बुद्धुदाश्च जले यथा ।
मडादादीनि भूतानि ममाप्येकं स ऐव हि ॥ ७ ॥

मृदुद्रवेषु तीक्ष्णेषु गुणेषु कटकेषु च ।
कटुत्वं मधुरत्वं च तीक्ष्णत्वं मृदुत्वं यथा ॥ ८ ॥

प्रकृतिः पुरुषं तद्भन्नभिन्नं प्रतिभातिभो ।
यस्य सर्वाप्यरहितं सूक्ष्मात्सूक्ष्मतरं परम् ॥ ९ ॥

मनोबुद्धीन्द्रियातीतमकलङ्कं जगत्पतिम् ।

अदृश्यं सख यत्र त्वमखं तत्र कथं भवेत् ॥ १० ॥
 त्वमेव परमं तत्त्वं यत्र यत्र यरायरम् ।
 गगनोपमं य यत्प्रोक्तं तदेव गगनं परम् ॥ ११ ॥
 यैतन्धं दोषरहितं सम्पूर्णं सर्वमेव य ।
 वसुधामन्तरिक्षं य मारुतेन समाहितम् ॥ १२ ॥
 उदके पिहितं यैव तेजोमध्ये व्यवस्थितम् ।
 आकाशं तेन सम्प्राप्तं न तद्व्याप्तं य केनचित् ॥ १३ ॥
 सबाह्याभ्यन्तरेऽसि त्वं स्थिरपूर्वाभ्यन्तरम् ।
 सूक्ष्मत्वाभ्येददृश्यत्वं निर्मलत्वाभ्य यो गिभिः ॥ १४ ॥
 आलम्बनादिर्यत्प्रोक्तं त्यक्तमालम्बनं त्यजेत् ।
 ततोभाभ्यां य निर्मुक्तो निरालम्बं यदा भवेत् ॥ १५ ॥
 वलयं लायते तात गुणदोषविवर्जितम् ।
 चित्स्वरूपस्य रौद्रस्य मोहमूर्च्छाद्रवस्य य ॥ १६ ॥
 ऐक्यं एवं विना यत्त्वममोघं सखजामृतम् ।
 भावगम्यं निराकारं साकारं दृष्टिगोचरम् ॥ १७ ॥
 भावाभावविनोर्मुक्तमन्तरालं तदुच्यते ।
 बाह्यभावो भवेद्विध्यमतः प्रकृतिरुच्यते ॥ १८ ॥
 अन्तरादन्तरं ज्ञेयं नास्ति कल कलं यथा ।
 पौर्णमास्यां तथा यन्द्र ऐक्यं एवोति निर्मलः ॥ १९ ॥
 भ्रान्तिज्ञानस्थितो बाह्ये सम्यग्ज्ञानं य मध्यमे ।
 मध्यान्मध्यतरं ज्ञेयं नास्ति कलकलं यथा ॥ २० ॥
 अनेनैव प्रकारेण बुद्धिभेदेन सर्वगः ।
 ऐष बुद्धोप्यनामा य गीयते नामकोटिभिः ॥ २१ ॥
 गुरुप्रज्ञाप्रसादेन मूर्धो वा यदि पण्डितः ।
 यस्तु सम्बुध्यते तत्त्वं विरक्तो भवसागरात् ॥ २२ ॥
 रागद्वेषविनिर्मुक्तः सर्वतत्त्वहिते रतः ।
 दृढबोधश्च धीरश्च स गच्छेत्परमं पदम् ॥ २३ ॥

घटे भिन्ने घटाकाशमाकाशे लीयते यथा ।
 द्देहाभावे तथा योगी स्वरूपे परमात्मनि ॥ २४ ॥
 उक्तं यत्कर्म युक्तानां मतिर्यतिऽपि सा गतिः ।
 योगिनां या गतिः कापि अगत्याभावनोषितः ॥ २५ ॥
 या गतिः कर्मयुक्तानां तां य वागीन्द्रियं वदेत् ।
 अेवं ज्ञात्वा त्वमुं मार्गं योगिनां नैव कल्पितम् ॥ २६ ॥
 विकल्पवर्जनं तेषां स्वयं सिद्धिः प्रवर्तते ।
 तीर्थे वांऽत्यजगेछे वा यत्र यत्र मृतोऽपि वा ॥ २७ ॥
 न योगी पश्यते गर्भं परब्रह्मणि लीयते ॥ २८ ॥
 सऽजमजमचिन्त्यं यस्तु पश्येत्स्वरूपं घटति
 यद्वि यथेच्छं लिप्यते नैव दोषैः ।
 सकृदपि यदभावात्कर्म किञ्चिन्नकुर्या-
 त्तदपि भवति बद्धः स्वयमेव वा तपस्वी ॥ २९ ॥
 निरामयं निष्प्रतिभं निराकृतिं
 निराशयं निर्वपुषं निराशयम् ।
 निर्द्वन्द्वनिर्मोहमलुमशक्तिकं
 तमीशमात्मानमुपैति शाश्वतम् ॥ ३० ॥
 विधौ न दीक्षा न य माऽलङ्किया
 गुरुर्नशिष्यो न य मन्त्रसम्पदः ।
 मुद्रादिकं चापि न यत्र मानस-
 स्तमीशमात्मानमुपैति शाश्वतम् ॥ ३१ ॥
 न शास्त्रवी शक्तिकमाणकं न वा
 पिऽऽय्य रूपं य पदादिकं न वा ।
 आरम्भनिष्पन्दघटादिकं न वा
 तमीशमात्मानमुपैति शाश्वतम् ॥ ३२ ॥
 यस्य स्वरूपं य विपद्यते जग-
 व्यराचरं तिष्ठति लीयतेऽपि वा ।
 पयोविकारादिव हेनबुद्धुदा-
 स्तमीशमात्मानमुपैति शाश्वतम् ॥ ३३ ॥

नानात्वमेकत्वभावत्वमाया-

त्वाणुत्वदीर्घत्वमलत्वशून्यकम् ।

मानत्वविधात्वसमाप्तवर्जितं

तमीशमात्मानमुपैति शाश्वतम् ॥ ३४ ॥

नासानिरोधो न य दृष्टिरोधो

बद्धो विबद्धो न शुभासतं सतः ।

नास्य प्रयारोऽपि न यत्र किञ्चि-

त्तमीशमात्मानमुपैति शाश्वतम् ॥ ३५ ॥

सुसंयमी वा यद्वि वा न संयमी

निष्कर्मको वा यद्वि वा सकर्मकः ।

अमानुषोघोनविमुख्यते ध्रुवं

तमीशमात्मानमुपैति शाश्वतम् ॥ ३६ ॥

मनो न बुद्धिर्नशरीरमिन्द्रिये

तदात्मभूतादिकभेदवर्जितः ।

शौचं न विद्गं यद्वि भावनाशकं

संविद्धयं वा यद्वि वा न विद्यते ॥ ३७ ॥

मनोनु वाक्यक्षुनशक्तिभीतरं

कथं य तत्रैव गुडुपदेशं ।

पयः कथं मुक्तवतं विभाजनं

युक्तस्य तत्त्वं हि समः प्रकाशते ॥ ३८ ॥

विन्दति विन्दति नहि नहि यत्र

छन्दोवक्ष्णं नहि नहि तत्र ।

समरसमज्ञो भावितपूतः

प्रभवति तत्त्वं परमवधूतः ॥ ३९ ॥

ॐ तत्सदिति श्रीमद्दत्तात्रेयसूपनिषत्सारमथितार्थेषु निर्वाणविधायी

दत्तगौरक्षकसंवादे महानिर्वाणयोगो नाम सप्तमोऽध्यायः ॥

श्रीदत्तात्रेयार्पणमस्तु ॥

——
Shri Datta Gita from Dattatreya Kalpa
pdf was typeset on July 15, 2023

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

